

»V tvoji luči, vidimo luč.« (Ps 36,10)

Podobe in simbolika Božje luči v Svetem pismu

1. Uvod

Spoštovani in dragi vsi navzoči,

naslov današnjega govora je vzet iz Ps 36,10, kjer je predstavljeno veliko in presenetljivo odkritje psalmista, njegova duhovna izkušnja, globoko povezana s celoto teološkega sporočila Stare in Nove zaveze in s človekovim izkustvom vseh časov. Psalmi so poetične kompozicije, ki izvirajo iz globoke in močne vere pisateljev in izražajo edinstveno percepcijo, včasih popolnoma novo dojemanje časa, prostora, zgodovine, stvarjenja in tudi usode posameznika.

Izbrala sem drugi stih (grafično vrstico) desete vrstice 36. psalma iz standardnega prevoda SP, kar bom utemeljila v sledeči razlagi.

V negotovem zgodovinskem obdobju, v katerem živimo danes, zaznamovanem z velikimi spremembami, z vojnami in nasiljem ter z velikimi izzivi na antropološki, socialni in kulturni ravni, je percepcija psalmista nagovarjajoča in aktualna tudi za nas.

2. Analiza Ps 36,10 v literarnem kontekstu

Izbrani naslov »v tvoji luči vidimo luč (SSP)« je drugi stih vrstice 10, ki se v celoti glasi tako:

WTT	LXX	VUL	SPJ / SSP
	ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς ἐν τῷ φωτὶ σου ὁψόμεθα φῶς	quoniam tecum est fons vitae in lumine tuo videbimus lumen	Kajti v tebi je izvir življenja, v tvoji luči bomo videli svetlobo. (SPJ) Kajti v tebi je izvir življenja, v tvoji luči vidimo luč (SSP)

Psalmist ob videnju Božje svetlobe, ki je opisana v vrsticah pred tem (v. 6-9) kot dobrota / ljubezen in zvestoba, ki izhajata iz višav in preplavljata svet, vzklikne in govori Bogu v množini (10b).

V tem besedilu prepoznavamo dve lastnosti Božje besede, ki sta dve temeljni postavki Svetega pisma in Božjega razodetja, tj. personalizem in odnosnost. Bog, ki se v Svetem pismu razodeva in nas nagovarja kot osebe, je Bog, ki kot presežno bitje in oseba stopa v odnos z vsakim človekom, kar teološko opredelimo kot **zavezo**, ki jo je Bog sklenil s človeštvom preko Noeta. Kasneje jo sklene z izvoljenim ljudstvom Izraelom preko Mojzesa in v Novi zavezi z vsemi ljudmi v Jezusu Kristusu. Molivec po poglobljenem premisleku o dogajanju v svetu, pogosto nerazumljivem, polnem ugank, uporablja zelo bogate in lepe izraze, da bi bralcu približal svoje odkritje.

V prvem delu vrstice, ki se povezuje s predhodnim odlomkom psalma, pisatelj izrazi, da *je izvir življenja v Bogu* in pri tem uporablja prosojne snovi kot metaforo življenja. Najprej je to voda, ki žubori iz svojega izvira. Odkritje ni predstavljeno kot individualno ali razumsko razsvetljenje, temveč kot spoznanje, ki ga psalmist deli z bralcem in ga je sam prejel v odnosu z Bogom, ki ga nagovarja v drugi osebi »ti«, kot presenetljivo in lepo, prosojno resnico.

Beseda »izvir« iz besedne zveze »izvir življenja« (v hebrejščini: **מִקְוֵה חַיִּים**) vsebuje besedo luč, »ʔôr«. Psalmist v naslednjem stihu (grafični vrstici) s pomočjo lepe metafore in besedne igre preide iz metafore vode k drugi metafori, ki uporablja še eno prosojno snov, to je »luč«. S poetičnim izrazom psalmist nakaže, da je v Bogu izvir vode, ki predstavlja življenje in luč. Gre za simbolno izražanje bistva življenja.

Drugi stih, ki je zgrajen s pomočjo paralelizma, pogloblja in ilustrira posledice tega, kar je bilo rečeno v prvem stihu. V hebrejskem stihu »v tvoji luči vidimo luč« (ali »bomo videli luč«, oba prevoda sta možna, sama sem izbrala prvega iz SSP) najdemo kar trikrat besedo »luč«, saj je v hebrejščini beseda »luč« vsebovana tudi v glagolu videti (רָחַ) in sicer zrcalno, črke so v obratnem vrstnem redu. Ne alef in reš, temveč reš in alef. Ta poseben pojav v poeziji imenujemo zvočna prosojnost in je posebno zanimiv, ker smo v besedilu »mi«, bralci in poslušalci, vključeni v videnje psalmista in sami postajamo prosojni. Pojav nakazuje, da Božja luč prešinja človeka. Luč, ki prihaja od Boga, od zgoraj, je luč, ki se razodeva in nas prešinja tako, da sami postajamo prosojni, svetli in sposobni videti resnico, ki je v Bogu in je Bog sam.

V eni sami vrstici psalmist posreduje bogato duhovno izkušnjo, ko se semantično polje videnja in semantično polje izvirske vode delno prekrivata. A vse to pride iz besede Boga, ki je svojemu služabniku to resnico razodel (v. 1).

Sosledje med bogatimi podobami in simboliko vode-luči v vrstici je takšno, da vse prvotno izvira iz izgovorjene besede Boga, Stvarnika, ki z besedo daje življenje. Pri stvarjenju je Bog rekel: »bodi luč« (1 Mz 1,3). Prvenstvo Božje besede je v Svetem pismu zelo poudarjeno že od stvarjenja dalje. Bog je luč. Luč, ki je življenje, je luč, ki »se sliši« in ne le vidi oz. se prej sliši kot vidi, saj ima v Svetem pismu poslušanje Božje besede prednost pred tem, kar vidimo. Besedo vidimo, ker jo slišimo.

Lepoto vrstice, ki v hebrejščini vsebuje večplastne metafore in »svetla« antropološka sporočila, še globlje dojamemo, če se za trenutek ustavimo pri literarnem kontekstu Ps 36 (v grščini oštevilčen kot Ps 35).

3. Kontekst psalma (Psalm 36 SSP, SPJ)

PSALM 36 (35) SSP	PSALM 36 (35) SPJ
Grešnikova hudobija in Božja dobrota	Grešnikova zloba in Božja dobrota
¹ Zborovodju. Od Gospodovega služabnika Davida.	¹ Zborovodju. Od Davida, Gospodovega služabnika.
² Hudodelski govor krivičniku je sredi njegovega srca, ni strahu Božjega pred njegovimi očmi.	² V krivičnikovem srcu šepeta pregreha, pred njegovimi očmi ni strahu Božjega.
³ Zakaj v svojih očeh si preveč laska, da bi odkril svojo krivdo in jo sovražil.	³ Kajti v svojih očeh si daje preveč potuhe, da bi odkril svojo krivdo in jo sovražil.
⁴ Besede njegovih ust so zloba in prevara, nehal je ravnati razumno, delati dobro.	⁴ Besede njegovih ust so zloba in prevara, nehal je ravnati razumno in delati dobro.
⁵ Zlobno misli na svojem ležišču, stopa na pot, ki ni dobra, hudobije ne zavrača.	⁵ Snuje zločine na svojem ležišču, stopa na pot, ki ni dobra, hudobije ne zavrača.
⁶ Gospod, v nebesih je tvoja dobrota, tvoja zvestoba sega do oblakov.	⁶ Gospod, v nebesih je tvoja dobrota, tvoja zvestoba sega do oblakov.

⁷ Tvoja pravičnost je kakor božanske gore, tvoja sodba je kakor neizmerna globočina, Gospod, ti rešuješ ljudi in živali. ⁸ O Bog, kako dragocena je tvoja dobrota! Človeški sinovi se zatekajo v senco tvojih peruti. ⁹ Opajajo se z obiljem tvoje hiše, v reki svojih radosti jih napajaš. ¹⁰ Zakaj v tebi je izvir življenja, v tvoji luči vidimo luč. ¹¹ Ohrani svojo dobroto njim, ki te poznajo, svojo pravičnost iskrenim v srcu. ¹² Naj ne pride do mene noga prevzetnosti, roka krivičnih naj me ne prežene. ¹³ Tam so padli hudodelci, podrti so bili, pa ne morejo vstati.	⁷ Tvoja pravičnost je kakor božanske gore, tvoja sodba je kakor neizmerna globočina, Gospod, ti rešuješ ljudi in živali. ⁸ O Bog, kako dragocena je tvoja dobrota! Človeški sinovi se zatekajo v senco tvojih peruti. ⁹ Nasičujejo se z obiljem tvoje hiše, v reki svojih radosti jih napajaš. ¹⁰ Kajti v tebi je izvir življenja, v tvoji luči bomo videli svetlobo. ¹¹ Ohrani svojo dobroto njim, ki te poznajo, svojo pravičnost iskrenim v srcu. ¹² Naj ne pride do mene noga prevzetneža, roka krivičnih naj me ne prežene. ¹³ Hudodelci so tam padli, propadli so in ne morejo več vstati.
---	--

Pisatelj v psalmu oriše antitezo in strašno nasprotje, lahko bi rekli dramo zgodovine, kot velikanski kontrast med situacijo krivičnika (v. 2-5) in Božjo dobroto (6-10). Na koncu izreče dve prošnji: da bi bila ohranjena Božja dobrota zvestim in da roka in noga krivičnika ne bi imela uspeha proti poštenim.

4. Triptih

V psalmu zasledimo torej tri dele:

videnje krivičnika (v. 2-5),
videnje Boga (6-10)
in dve prošnji Bogu (11-13).

Zgradba je izrazito trodelna in koncentrična, saj vrstice 6-10 predstavljajo središče poetične kompozicije.

Na začetku psalmist poglobljeno razmišlja o početju zlobnih in slišimo lahko slikoviti izraz, da poosebljen greh šepeta v srcu krivičnika.

5. Prvi del

Hebrejska beseda *šepetati*, ki stoji za glagolskim izrazom »šepetati« (SPJ) in ki ga nekateri komentatorji prevajajo z besedo »orakelj« (v SSP je preveden z besedo »govor« v v. 2), se nanaša na besedo, ki jo krivičnik nosi v svojem srcu in mu zakrije notranji pogled, saj »pred seboj« ne vidi Božjega strahu.

Zaradi besede »orakelj« bi pričakovali, da gre za sporočilo preroka, dejansko pa v tem primeru govori poosebljeni greh (v. 2), ki se oglašja v človekovem srcu in preži, da bi ga napadal in uničil. Na drugih mestih Svetega pisma je greh podobno predstavljen kot zver ali kot kača. Greh hoče biti slišan in poslušan, da bi mu grešnik odprl srce in sprejel njegove prevare, ko ga zavaja in mu predočuje prazne iluzije.

Krivičnik, ki živi v laži, je zavrnil modrost in poštenost. Nekateri komentatorji opredelijo ta greh z izrazom »egotria«, ki označuje malikovanje samega sebe, ko človek ostane zaprt v svojem svetu, išče le svoje ugodje in svoj prav in zato zavrne Boga. Prerok Mihej grozi (2,1):

Gorje njim, ki snujejo zlo
in pocenjajo húdo na svojih ležiščih;
izvršijo ga, še preden sine jutro,
ker imajo moč v svojih rokah.

Ps 1,1 podobno opisuje, kako krivičniki vztrajajo v slabem ravnanju. Vrstici 4-5 iz psalma 36 opisujeta gibanje, ki izvira iz globine srca hudobnega in se obelodani, postane dejanje in se s prevaro širi v srcu, v mislih, na ustih, povsod, doma ali na cesti. Vse pa se začne v srcu, kjer krivičnik zavrne Boga, etične prvine, modrost in dobroto. Psalmistovo razmišljanje je tudi blizu občečloveški izkušnji. Tukaj ne gre toliko za ločitev med vernimi in nevernimi, kot za ločitev med poslušnostjo in neposlušnostjo Bogu, kar je mnogo globlja ločnica, saj Bog govori vsakemu človeku in vsakemu na svoj način da slišati svoj glas (tj. vest).

6. V sredini videnja: Božja luč

Psalmistovemu premisleku o delovanju krivičnika v v. 6-9 sledi videnje Boga in soočamo se z Božjimi lastnostmi: dobroto (*hsd*), zvestobo (*ʔmunh*), pravičnostjo (*sdqh*), sodbo (*mšpt*) in z Božjim delovanjem (rešenje, dajanje darov povezanih s templjem: zavetje, hrana, pijača). Premišljevanje v. 6-10 postaja izjemno bogato in globoko.

Vse omenjene Božje lastnosti so predstavljene s svojimi kozmičnimi razsežnostmi. Molivec jih opisuje s človeške perspektive, od spodaj. Te Božje lastnosti in Božji darovi so visoki kot nebo, oblaki ali gorovje, so prostrani kot oceani. Pisatelj postavlja globoko in široko duhovno dimenzijo v prostor, ki postane simbol. Podobno kot v Ef 3,18 beremo o širokosti, dolgotrajnosti, visočini in globočini Kristusove ljubezni.

V v. 7b pesnik uporablja izraz »ljudje in živali«, da bi v obliki merizma opisal vsa živa bitja, do katerih preživetja ima Bog sam posebno skrb.

V v. 8-10 se znotraj opisane prostrane (obsežne) kozmične vizije pesnik osredotoča na duhovno izkušnjo templja, namenjenega Adamovim otrokom, vsem ljudem. Božja bližina je tu opisana s prispodobama zavetja (»Človeški sinovi se zatekajo v senco tvojih peruti«) in obilja v nasprotju z lakoto (»Opajajo se z obiljem tvoje hiše«). V templju, kakor v raju, so reke radosti, ki potešijo človeško žejo. V omenjeni enoti je tempelj upodobljen tako, da Božjo bližino predstavlja kot nekakšno vrnitev v izgubljeni prvotni raj.

Vrstica 10 opisuje Boga kot nenehni izvir življenja (kar se povezuje s preroško tradicijo, gl. Ezk 47 in Jl 4,18: »Studenec bo izviral iz Gospodove hiše ...«).

Bog je predstavljen kot izvir luči, ki razsvetljuje vsakega človeka. Ta luč je namenjena vsem ljudem. Pesnik v prispodobi opisuje tempeljski prostor kot zavetje, gostijo in obilje Božje hiše. Kelih je izvir vode, vino je radost in vse je »tvoje«, Gospodovo.

V. 10 vsebuje glagol v množinski obliki in molivec je povezan s skupino, ki vzklikne: »V tvoji luči vidimo luč.« Glagol je v množini, subjekt glagola je torej skupina ljudi, zvestih Bogu. Luč se vidi skupaj.

V v. 6-10 prepoznavamo sledeče gibanje: luč življenja prihaja od Boga in se spušča do vseh bitij, do človeštva in do »nas«.

7. Tretji del

Zadnje tri vrstice (v. 11-13) vsebujejo dve prošnji in nudijo odgovor na »dramo zgodovine«. Prošnji sta:

1. da bi Božja ljubezen in pravičnost ostali pri zvestih-poštenih;
2. da molivec, preganjan od roke zlobnega, ki ga stiska, in poteptan od noge, ki ga tlači, ne bi bil uničen v pregnanstvu in stiski, ki sta sad ošabnosti in krivičnega početja. Prošnja daje molivcu upanje na zmago nad krivičnikom.

Kar zelo preseneča v zadnji vrstici (v. 13) pa je časovna razsežnost: pričakovali bi glagol v prihodnjiku in tako izraženo upanje, vendar slišimo opis poraženih v pretekliku:

Tam so padli hudodelci,
podrti so bili, pa ne morejo vstati.

V molitvi psalmist dobi tako gotovost glede prihodnosti, da jo opisuje kot dogodek, ki se je že zgodil: zlo je že premagano. Krivičnik ni deležen vstajenja (podobno misel najdemo v 2 Mkb 7,9.14). Izjava ne nasprotuje možnosti spreobrnjenja krivičnika, ampak hoče prikazati, da zlo in zla dejanja nimajo prihodnosti. Zanimivo je, da se psalm zaključi z glagolom, ki označi vstajenje, a v negativni obliki, »wəloʔ-yāḱ³ lû qûm«, krivičniki »niso mogli vstati«.

8. Dve antropološki situaciji in sporočilo o zgodovini

Če beremo vrstico 10, videnje Božje luči, v širšem literarnem in teološkem kontekstu psalma, lahko prepoznamo, da psalmist opisuje dva tipa človeka, dve antropološki situaciji, ki sta v zgodovini vedno prepoznavni:

- delovanje krivičnika, ki izvira iz njegove notranjosti in se izraža navzven, izvaja nasilje, snuje hudobije in je vključen v lastni interes,
- ljudje, ki živijo iz Luči.

V osrednjem delu kompozicije psalmist oriše veličastno videnje Boga; videnje ima svoje središče v templju, v katerem je verni nasičen in odžejan od obilja Božjih darov.

V tretjem delu, ob zaključku psalma, sledita dve uslišani prošnji molivca (gre za dvojno prošnjo). Psalm ne opiše direktnega spopada med krivičnim / krivičnimi in zvestimi Luči, ampak daje gotovost, da bo početje prvih premagano, da bo propadlo, in pri tem uporablja slovnične oblike glagolov v perfektu, s katerimi je posredno rečeno, da ima to Božje delo trajne posledice. Podobno vsebino zasledimo npr. pri zavzetju Jerihe (Joz 6,20), ko mestno obzidje pade, ne zato, ker se Izraelci bojujejo proti njegovim prebivalcem, temveč obzidje pade samo od sebe, ko Izraelci preprosto gredo sedemkrat okoli obzidja in trobijo na rog (liturgični inštrument). Sporočilo je jasno, sovraštvo je poraženo zaradi Božjega posega. To pa ne pomeni, da se v zgodovini ni potrebno zavzemati za resnico in pravičnost.

Psalm predstavlja sintetični pogled na zgodovino vseh časov, saj presega vse poskuse, da bi to videnje omejili na določen čas in prostor (kar priznava tudi večina komentatorjev).

9. Krščanska interpretacija psalma in zgodovina eksegeze psalma

V krščanski tradiciji je bil ta psalm interpretiran v kristološki luči in v luči dopolnitve razodetja. Osrednje videnje Božje zvestobe, dobrote in svetlobe je usmerjeno h Kristusu.

Človeško srce je središče Kristusovega delovanja, saj je prišel odrešit od grehov vse človeštvo in ga napolnit s svetlobo Očetove ljubezni.

Vsa simbolika Božje luči, ki se v Stari zavezi povezuje s templjem, ki je kraj, kjer ima verni Jud izkušnjo Božjega zavetja in Božjih dobrot, se v Novi zavezi loči od judovskega templja in poveže z osebo Jezusa Kristusa. Starozavezna simbolika templja in daritev se obogati in doseže svojo dopolnitev v osebni in edinstveni daritvi Jezusa Kristusa za vse človeštvo.

Janezov evangelij opisuje Jezusa kot luč sveta (1,4; 8,12; 12,36.46) in živo vodo (4; Jn 7,37-39; Jn 19,34). V okviru četrtega evangelija so liturgični judovski prazniki, posebej šotorski praznik usmerjeni h Kristusu, ki: »Na dan, véliki dan praznika je vstal, zaklical in rekel: "Če je kdo žejen, naj pride k meni in naj pije, kdor veruje vame".« (Jn 7,37-38).

Simbolika vode in luči doseže svoj vrh v eshatološki napovedi Raz 22,1.5 (SSP), kjer beremo:

Nato mi je pokazal reko žive vode, bleščečo kakor kristal, ki je
izvirala od prestola Boga in Jagnjeta.

Noči ne bo več in ne bodo
potrebovali ne luči svetilke ne sončne luči, kajti razsvetljeval jih bo
Gospod Bog ...

Cerkveni očetje so brali psalm v kristološki luči. Ciril Aleksandrijski komentira (v. 8): »V letih, ki jih je Jezus živel na zemlji, se je v toliki meri kopičilo Božje usmiljenje, da so vsi ljudje zdaj pod njegovimi perutmi.«

Za sv. Hieronima je »senca peruti« križ (v. 8). Gregorij Nacianški pa komentira v. 10: »V luči Svetega Duha vidimo in oznanjamo Luč, ki je Kristus, ki izhaja iz Luči in je Oče«.

Božja Luč je namenjena vsem, se širi in preplavlja svet, stvarstvo, človeštvo in jo more vzreti vsak, ki je odprt Luči.

10. Zaključek

Na koncu naj našo kratko razlago in interpretacijo Ps 36 povežem še z zelo zgovorno umetniško podobo iz današnjega časa. Predstavlja, podobno kot Ps 36, vizijo Božje luči, ki se iz Svetega pisma izteka v zgodovino: to je *Križanje v belem*, umetniško delo judovskega slikarja Marca Chagalla (iz leta 1938, pred slabim stoletjem). V sredini platna je veliki in sijoč pas luči, ki se spušča od zgoraj in se razširja na zemljo. Na bel pas luči je položen velik bel križ, na katerem je Križani oblečen v talit (v judovski molitveni plašč, ki sredi nasilja in vseh žalostnih dogodkov, ki se vrstijo okoli njega in okoli križa, daje globoko sporočilo spokojnosti, miru).

Kristus je bil križan med razbojniki, danes pa je Nedolžni križan med nedolžnimi (tako Chagall) in povezan z vsemi nedolžnimi zgodovine. Zlo ne more zasenčiti svetlobe, nima mesta v luči in se pred njo umakne, kar sredi trpljenja in preizkušenj človeštva naznanja zmago Življenja.

Palmisano Maria Carmela

Sporočilo psalmista je nekako aktualizirano tudi v sodobnem Chagallovem slikarskem delu: tudi danes, ko osupnemo pred velikim nasiljem, trpljenjem nedolžnih, krivičnim početjem, zaradi katerega trpimo, psalmist vabi, da tudi mi zazremo in vzkliknemo pred Očetovo LUČ-jo: »V tvoji luči vidimo luč.« Sedanje trpljenje je preobraženo v svetlobo, ki sije iz Svetega pisma in iz Učlovečene Božje besede, da bi prešinjala tudi naše življenje, saj je zlo v Kristusu premagano! Tudi danes glejmo Luč in se Ji pustimo voditi!

Naše razmišljanje bomo sedaj sklenili v tišini in sicer z govorico slikovne umetnosti bomo prisluhnili glasu podob in barv melodije.

<https://www.artic.edu/artworks/59426/white-crucifixion>

Ljubljana 03. 03. 2025

Palmisano Maria Carmela